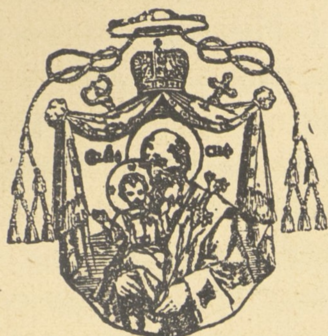
РІК 1939. Серпень Ч. IX.
Rok 1939. Sierpień Nr. IX.

ПЕРЕМИСЬКІ ЄПАРХІЯЛЬНІ ВІДОМОСТІ

PEREMYŚKI JEPARCHIJALNI WIDOMOSTI

СПІЛЬНЕ ПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАННЯ ЕПИСКОПАТУ ГАЛИЦЬКОЇ ЦЕРКОВНОЇ ПРОВІНЦІЇ З НАГОДИ 500-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ФЛЬОРЕНТІЙСЬКОГО ЗЕДИНЕННЯ.

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ
МИТРОПОЛИТ — АРХІЕПИСКОП ГАЛИЦЬКНЙ І ЛЬВІВСЬКИЙ, ЕПИСКОП КАМЯНЕЦЬКИЙ

ГРИГОРІЙ ХОМИШИН
ЕПИСКОП СТАНИСЛАВІВСЬКИЙ

ЙОСАФАТ КОЦИЛОВСЬКИЙ
ЕПИСКОП ПЕРЕМИСЬКИЙ, САМБІРСЬКИЙ, СЯНІЦЬКИЙ

НИКИТА БУДКА
ТИТ. ЕПИСКОП ПАТАРСЬКИЙ

ГРИГОРІЙ ЛАКОТА
ТИТ. ЕПИСКОП ДАНІЙСЬКИЙ І ПОМІЧНИК ПЕРЕМИСЬКИЙ

ЙОАН БУЧКО
ТИТ. ЕПИСКОП КАДОЕНСЬКИЙ І ПОМІЧНИК ЛЬВІВСЬКИЙ

ЙОАН ЛЯТИШЕВСЬКИЙ
ТИТ. ЕПИСКОП АДАДЕЙСЬКИЙ і ПОМІЧНИК СТАНИСЛАВІВСЬКИЙ

Духовенству і Вірним
МИР І АРХІЄРЕЙСЬКЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ

Дня 5-го липня по старому стилю 1939 р. минає пятьсот літ від хвилини, в якій у Фльорентії Папа ЕВГЕН IV. видав памятну історичну Буллю, що починається від слів: „Laetentur coeli“ (»Нехай радуються небеса і нехай тішитьса земля«) — підписану Святим Огцем, 150-ма єрархами Західної Церкви і 33-ма єрархами Східної Церкви. З усіх приявних византійців один тільки митрополит ефезький Марко відмовив підпису. Тими підписами до того часу незєдинені греки признали верховну владу над цілим християнством Римського Архієрея і науку Католицької Церкви щодо походження Святого Духа, щодо матерії Пресвятої Евхаристії, щодо чистилища і щодо примату юрисдикції над цілою Церквою Христового Намісника і Наслідника св. Петра.

Ті рішення Вселенського Собору не осягнули наміреного закінчення роздору між Сходом і Заходом, хоч у першій хвилині видавалося, що роздор закінчений. Та все ж вони мали преважне значіння для Східної і Західньої Церкви, а вже може найбільше значіння мали для нашої Церкви, якої представник, митрополит Ісидор, не тільки підписав Буллю зєдинення, але через цілий час брав чинну й дуже значну участь у нарадах і переговорах, що вкінці увінчались успіхом.

Для Західньої Церкви Фльорентійський Вселенський Собор мав значіння великого тріюмфу над змаганнями багатьох багословів і єрархів, які памагались довести до догматичного рішення, що Вселенський Собор має вищу владу від Папи. Такі змагання проявлялися на Соборі в Базилеї, скликанім Евгеном IV. у 1431. р., а відтак тим же Папою перенесенім 1438 р. до Феррари, з Феррари перенесенім у 1439 р. до Фльорентії, а з Фльорентії у 1442 р. перенесенім до Риму. На Базилейськім Соборі, хоч і скликанім Папою і під пресідництвом Римського Легата, тенденції противні владі Римського Архієрея взяли так верх, що Папа по рішучих протестах проти подібних рішень був приневолений Собор перенести. Собор не послухав, Папу Евгена IV. зложив з престолу, суспендував і став початком нової схизми, вибираючи нового антипапу. Тим так зразив собі цілий християнський світ, що й сама теза вищости Собору над Римським Архієреєм стала скомпромітована і стратила усіх прихильників.

У Феррарі радив Вселенський Собор від 8. січня 1438. до 10. січня 1439. р. Наради Собору обертались через цілий рік виключно над наукою про походження Святого Духа й не довели до позитивного результату, хіба до того одного, що ті грецькі епископи, які від початку були прихильниками зєдинення Церков, по основному розсліді справи переконалися, що наука східніх Отців була така сама як наука західніх.

Пересений до Фльорентії, Собор радив ще кілька місяців (від 26. лютня до 8. червня) над тою самою справою походження Святого Духа і довів до того, що відтак уже без великих труднощів прийняли формулку, яку вже західні й вони, східні Отці могли підписати.

А та формулка пізнішої дефініції Собору була така:

„В імя Пресвятої Тройці: Отця, Сина і Святого Духа з одобренням цього святого Вселенського Собору у Фльорентії визначуємо, що всі християни мусять вірити, принимати і визнавати ту правду віри, що Святий Дух є передвічно від Отця й Сина, що має свою сущність і своє буття особове від Отця й від Сина, що перед віками походить від одного і від другого, як від одного принципу й одним диханням; декляруємо, що те, що кажуть святі Учителі й Отці, що Святий Дух походить від Отця через Сина, веде до того розуміння, що тими словами сказано, що Син також по науці греків — причиною, а по науці латинян — принципом особовости Святого Духа, так само як Отець. І тому, що Отець Єдинородному Свому Синові родженням дав усе, що є Отцеве, крім того одного — бути Отцем, тим самим Син має від Отця, від якого передвічно Він зроджений, від віків те, що Святий Дух від Нього походить. Визначаємо теж, що пояснення слова „і від Сина“ було додане до Символу законно і розумно для пояснення і з причини тодішної потреби“.

Довгі дискусії над предметом мало доступним для мас народу вимагали основного перегляду писань усіх св. Отців східніх і західніх — і осягнули для цілої Східної Церкви дійсну користь. Можна сказати, що раз на все уздоровили науку тієї Церкви від формальної єреси Фотія, що Святий Дух не походить від Сина. Визайтійці переконалися, що в дійсності немає в усіх писаннях східніх Отців ані одного уступу, який би так заперечував походження Святого Духа

від Сина. Вони також раз на все переконалися, що фальшивою була їхня думка, немов католицька Церква учить про дві причині, про два принципи походження Святого Духа.

Ті здобутки богословії Східньої Церкви були, можна сказати, сталі. Мимо того, що більшість єрархів Східньої Церкви після повороту до дому підпала шкідливому впливові Марка Ефезького і відреклася зєдинення з Західньою Церквою та усунулась зпід влади Римських Архієреїв, то все таки від того часу перестали на Сході осуджувати науку Західньої Церкви про походження Свтятого Духа. І тепер ще поміж незєдиненими богословами майже немає богослова, який не признавав би що наука східніх Отців Церкви є така, що Святий Дух походить „від Отця і від Сина".

Дальшим тривалим здобутком Фльорентійського Собору є те, що Східня Церква і її епископи і богослови також раз на все прийняли, що практика освячувати Святу Евхаристію або на квасному або на прісному хлібі є правильна. Відкинули раз на все закиди Керулярія, що практика латинська у тому напрямі це єресь.

Фльорентійський Собор учить:

„На прісному або квасному пшеничному хлібі довершується дійсно тіло Христове і священики обовязані в одному з тих двох хлібів освячувати Тіло Господнє, кожний по звичаю своєї Церкви, Західньої або Східньої".

Це одиноке рішення, в якому Собор крім доґматичної дефініції торкається і питання обрядів чи обрядових звичаїв. Зрештою цілий Собор станув засадничо на принципі, якого досі тримається Римська Церква — єдности віри при різниці обрядів.

Треба признати, що єрархи Західньої Церкви дали небуденний доказ широкости поглядів і широкого серця, лишаючи византійцям усі їхні обряди і не вишукуючи в них того, що могло б їм не подобатися. Византійські епископи зо свого боку мусіли бути тим широким способом брання речі загально приєднані, — вони пізнавали, що багато закидів, які Римській Церкві робили богослови Византії, було неоправданих й дитинно наївних. Хоч на Соборі противники Зєдинення виступали назверх нераз з острими філіпі-

ками проти латинянин, урядово не сміли піднести ані одного обрядовооо закиду, хоч византійська культура тих закидів підносила безліч. Відомо, що Фотій підносив уже 10 закидів проти латинян. За Керулярія число зросло до 22. З початку XII-го століття вже наводили 32 точки, які закидали як єресі латинянам. У XIII. столітті число зросло знову до шістьдесятькількох точок, а в XIV. столітті вже богослови говорили про ,,безконечні" єресі латинян. До такого числа доходили дуже простим і наївним розумуванням, бо з одного боку кожна обрядова різниця ставала для византійців причиною нового закиду, кожна подробиця, в якій Західня Церква трималася іншого звичаю ніж византійська, або не заховувала чогось із того, що заховувала Византія, вже було причиною нової латинської єреси. З другого боку вони узагальнювали все те, що колинебудь византієць закидав латинянові. Таким способом доходили до абсурдних закидів, бо за латинські єресі вважали нпр. усі надужиття, яких допустилися дикі жовніри IV. хрестоносного походу при здобутті Царгороду.

Коли ціла византійська Церква (бо грецькі Отці Фльорентійського Собору були представниками цілої византійської Церкви, усіх східних грецьких патріярхів), не підносила ніодного з тих закидів, то тим самим осуджувала їх і признавала, що вони не мали ніякого догматичного значіння, себто що всі практики латинської Церкви ніяким способом не були єресями, а тільки практиками, в яких мусіла бути в Церкві різнородність і свобода.

Те признання византійців мало дуже велике значіння і не втратило його і через відступлення єрархів Византії від примату Римських Архієреїв. Те признання має й досі значіння, бо не дозволяє вже вертати до тих чисто обрядових закидів. При Берестейській Унії противники зєдинення підносили безліч закидів, але до закидів византійської Церкви вони вже не вертали.

В одній ще точці бажали, може, латинські Отці Собору якоїсь деклярації. Хотіли дефініції, що Пресвята Евхаристія освячується словами Христа. Греки з огляду на епіклєзу, опиралися. Уступаючи їм рішено, що про епіклєзу не буде згадки в Буллі Зєдинення, але що Висаріон в імені всіх греків заявить прилюдно перед читанням Буллі, шо признає, що хліб і вино освячується самими словами Христа

в Тіло і Кров Господню. Дня 5. липня 1439. р. Висаріон прилюдно зложив таку заяву.

Яка важна була та концесія, те замовчення про епіклезу в Декреті для греків, показує найкраще те, що такий уступ помістили в Декреті для вірмен (Exultate Deo, з 22. листопада 1439. р.). В уступі про Пресвяту Евхаристію Собор каже: „Формою того Таїнства є слова Спасителя, якими звершується Таїнство: бо священик довершує Таїнство говорячи імені Христа. Бо силою самих слів субстанція хліба перемінюється в Христове Тіло, а субстанція вина в Кров; але так, що цілий Христос міститься під видами хліба й цілий під видами вина. Під кожною частинкою освяченого агнця і освяченого вина, коли їх відділиться, є цілий Христос".

Подібно цінним дуже й тревалим здобутком для цілої Східної Церкви є те, що єрархи византійської Церкви раз на все переконалися, що наука Західньої Церкви про чистилище є тотожна з наукою Східньої Церкви. Фльорентійській Собор не означує, які кари грішна душа терпить у чистилищі, щоб тою тезою, яку вправді принимало багато богословів, але якої ніколи Церква не здефінювала, не утруднювати порозуміння.

Собор учить:

„Душі тих, що вмирають у правдивій покуті і Божій любові, якщо вони задосить учинили гідними овочами покаяння за все, чого допустилися й що занехали, по смерті очищаються карами чистилища; а щоб у тих терпіннях вони мали пільгу, помагають їм добрі діла вірних живих, себто жертви Служб Божих, молитви і милостині та інші милосердні діла, які по звичаю св. Церкви жертвують вірні за вірних. А душі тих, що безпосередньо по отриманні хрещення, тобто доки не стягнули на себе ніякої плями гріха, або з таких плям зовсім очищені, чи то ще живучи в тілі чи після смерти, як це вище сказано, відразу є принимані до неба і ясно видять самого Бога в Тройці Єдиного таким який Він є, але відповідно до різниць їхніх заслуг — один звершеніше другого. А душі тих, які вмирають в актуальному смертному грісі, або в самому первородному, зараз сходять в ад, але вони карані нерівними карами".

Грецькі учасники Собору навіть не згадували про закиди, які від Керулярія роблено Західній Церкві: про су-

ботній піст, опущення аллилуя в Чотиродесятницю і їдження мяса з кровю. Тим признано, що ті закиди були безпідставні.

Найважнішим здобутком для цілої Церкви, з якого Східня Церква відтак не хотіла користати, це дефініція Вселенського Собору щодо примату Римських Архієреїв.

Дефініція Собору така:

,,Також визначуємо і дефінюємо, що св. Апостольський Престол і Римський Архієрей має примат на цілий світ та що сам Римський Архієрей є наслідником блаженного Петра Верховного Апостола, і правдивим Намісником Христа і цілої Церкви Головою та всіх християн Отцем і Учителем; йому то в св. Апостолі Петрі Господь наш Ісус Христос передав повну владу пасти, рядити й управляти Вселенською Церквою, як це міститься в діяннях Вселенських Соборів і в святих правилах".

Хоч у цьому рішенні виразно немає як науки віри, науки про вищість Папи над Вселенським Собором, то все ж та вищість виходить із фльорентійської дефініції. Відтак, як побачимо, Святий Отець окремою Буллею ту науку виразно подав християнам до вірування, осуджуючи тим самим рішення Базилейського Собору.

В тій фльорентійській дефініції незвичайно важний той уступ, у якому Папа названий Учителем усіх християн. У Божому Провидінні було застережене Ватиканському Соборові рішення непомильности науки Римських Архієреїв, але рішення Фльорентійського Собору є підставою Ватиканського, і в собі ту науку неначе містить.

Та дефініція Фльорентійського Собору, хоч відтак і відкинула її византійська Церква, була великим тріюмфом Римського Примату і на Заході, а стала підставою розвою Церков східнього обряду злучених з Апостольським Престолом, на першому ж місці нашої Церкви, в котрій усі рішення Фльорентійського Собору були ще признавані найближчими наслідниками Ісидора.

Вкінці великим здобутком для Сходу стало приєднання до Католицької Церкви Церков: вірменської, яковітської, боснійської, сирійської в Мезопотамії, халдейської і маронітської на Кипрі.

Греки в короткому часі після підписання Буллі зєдинення опустили Фльоренцію і вернули через Венецію до дому. Але Собор не розійшовся, а й не міг розійтися. Пе-

редовсім тому, бо Собор у Базилеї, зійшовши на дороги цілковитого бунту проти верховної влади Римських Архієреїв, був дійшов до того, що вибрали на ньому антипапу 17. листопада 1439 р. Папа Евген IV. звернув тепер усю свою енергію проти того Базилейського Собору та видав Конституцію „Мойсей", так завсіди називану по першому слову. У ній осудив цілу тенденцію Базилейського Собору й безбожність, яка пхнула кількох епископів до тієї смілости, що відважилися складати з престолу Римського Архієрея.

Заки Евген IV. дійшов до формального осудження тези Базилейського Собору, що вищість Собору над Папою є „правдою віри", мусіли відбутися ще різні конференції, дискусії і наради, в яких Папа побідив і в Буллі „Etsi non dubitemus" (з 20. квітня 1441. р.) обширно представив цілу римську науку про вищість Папи над Собором. І ту науку прийняла ціла Церква.

До того щасливого закінчення небезпечної кризи і ложної науки про вищість Собору причинилося з одного боку те, що всі Церкви й університети та більшість богословів відвернулися від Базилейського Собору й не прийняли вибраного ним антипапи. Але до того щасливого закінчення причинилося також загальне, для Апостольського Престолу корисне й велике враження, яке зробило зєдинення Східних Церков. Наступили в Фльоренції ще й інші корисні для церковної єдности події, які також були неначе наслідком того головного тріюмфу — зєдинення византійської Церкви.

Папа був запросив до участи в Соборі й вірменського патріярха Константина V-го, котрий, загально вже прихильний Зєдиненню, вислав до Фльоренції своїх чотирьох делегатів, щоб підписали в його імені злуку вірменської Церкви з Апостольським Престолом.

Делєгати Вірменського патріярха приїхали в хвилину, коли византійці опускали Фльоренцію, Щойно 29. листопада 1439. р. Отці Собору прийняли на публичному зібранні спеціяльний папський Декрет (Exultate Deo, з дня 22. листопада 1439. р.), який довершив злуку вірмен із Римом. Той Декрет цілий богословський трактат, у якому міститься в скороченні твір св. Томи, написаний для вірмен про правди віри й 7 св. Тайн Крім того твору св. Томи в Декрет входять: Символ нікейсько-царгородський, науки Вселенських Соборів про дві природі і дві волі в Ісусі Христі,

загальну науку про Халкедонський Собор (як IV-ий Вселенський) та про всі Вселенські Собори, які відбулися під авторитетом Папи, Символ так зв. св. Атаназія і Декрет зєдинення Фльорентійського Собору та спис свят, які Папа поручив почитати вірменам.

Римський Декрет не приніс тих успіхів, яких очікували і не мав практичного значіння тому, бо делєгати вернули до дому після смерти патріярха Константина й після розбиття Вірменії.

В дальших зібраннях Собору зєдинення з Римською Церквою приняли ще яковіти. Ще передше Папа був запросив на Собор короля Етіопії, коптів і якогось короля Індії Тому. Запрошені одні по других присилали своїх делєгатів.

Дня 31. серпня 1441. р. були читані листи коптійського патріярха олександрійського Йоана, який без ніякої дискусії принимав примат і юрисдикцію Папи. Кілька днів пізніше 2. вересня 1441. р. палестинські яковіти, котрих головою був архимандрит Нікодим у Єрусалимі, представляли знову через делєґата своє визнання віри. Усі ті дрібніші яковітські Церкви обняв Папа одним Декретом „Cantate Domino" (4. лютого 1442. р.), яким торжественно було заключене зєдинення всіх яковітів з Римською Церквою. Той Декрет це теж правдивий богословський трактат, в якому містяться попередні Декрети, дані византійцям і вірменам, та вкінці уступ, у якому представлена наука Церкви щодо освячення словами Христа.

По тих щасливих подіях хотів Папа Евген перенести Собор до Риму. Римська революція була обернулася на таке нещастя народу, що римляни, які в першій хвилині далися захопити революційним рухом, бажали терер дуже повороту Христового Намісника до Риму. Користаючи з того, Папа вернув до Риму й переніс там Фльорентійський Собор.

Хоч мало що знаємо про праці Собору в Римі (від 26. квітня 1443. р. до 7. серпня 1445. р.), бо його акти затратилися, то все ж знаємо, що Папа мав ще нагоду прийняти визнання віри і піддачі під владу Римських Архієреїв боснійського короля Степана. На жаль і те зєдинення не мало трівкого наслідку, бо ціла Боснія була зайнята турками, які знищили там цілком християнство.

Буллею „Multa et admirabilia" з дня 30. вересня 1444. р. приймав Папа до Церковної єдности сирійського патріярха

Ігнатія. Сирійці були тоді монофізитами й монотелєтами, а щодо походження Святого Духа мали науку византійців. Делєґат патріярха, едеський архієпископ Абдаля, прийняв зверхність Римського Архієрея і зєдинив Сирійську Церкву з Римом.

Крім того Папа Евген мав ще щастя приєднати до Католицької Церкви халдейців і маронітів з острова Кипру. Папа їх прийняв Булею „Benedictus" (7. серпня 1445. р.).

Так то кілька літ перед дефінітивним триюмфом турків, що здобували Царгород, різні Церкви Сходу вертали одна по другій до Церковної єдности. Всі ті повороти були в часті спричинені небезпекою, яка грозила їм від магометан, а в декому добрим прикладом, який дала византійська Церква. Відомість про зєдинення Византії з Римом порушила ті Церкви і немов спонукала їх до наслідування.

* * *

В ту 500-літню річницю Фльорентійського Собору не можемо поминути мовчанкою великих заслуг всіх тих, що причинилися до довершення того зєдинення. А між ними на першому місці стоїть сам Римський Архієрей Евген IV. Без його залізної волі, надзвичайної жертволюбливости і консеквенції, з якою переводив свої пляни, не було б можливе діло Фльорентійського Собору. Ту витривалість Папи треба тим більше подивляти, що знаходився сам у таких незвичайно важких обставинах. З одного боку мусів у перебранні втікати з Риму, бачив усю свою державу зайняту кондотієрами в службі медіолянських дуків Віскoнтів, з другого ж боку Собор у Базилеї порушував ціле християнство проти Папи, бо за збунтованими нечисленними епископами в Базилеї стояли зразу такі поваги як паризький університет, епископат Франції і багато навіть дуже поважних кардиналів. Що мимо тих всіх труднощів Папі вдалось довершити діло зєдинення, треба приписати його особистому авторітетові. Бо Папа Евген IV. був людиною, що викликувала в людей довіря, захоплення і послух. Був аскетом, монахом августіянином. У найближчому свому окруженні мав двох венедиктинців, двох августіян та двох світських священиків, вибраних зпоміж найкращих. З ними і в день і в ночі відправляв церковне правило. З дому рідко коли виходив, а коли народові показувався, збуджував такий ентузіязм, що люди на його вид у захопленні заливалися сльозами. Мав звичай їсти лише нечасто і то в несталих годинах. Часто тільки раз у день. Його кормом були ярини, до яких

додавав трохи мяса, і овочі. Відзначався жертволюбивістю. Хоч сам находився в великих фінансових клопотах, бо доходи держави були зайняті кондотієрами, а доходи Церкви були загрожені через схизматицький рух Базилейського Собору, роздавав він просто пригорщами гроші. Оповідають, що колись бідний міщанин просив у нього помочі. Папа казав принести гаманець з грішми і просителеві казав узяти, скільки хоче. А коли бідолаха з несмілістю витягав одну золоту монету, Папа сміючись казав: „Беріть сміло, скільки вам треба, радо даю вам золото". Папа Евген відзначався також великою уступливістю, якої дав доказ у тому, що на Собор запрошував незєдинених византійців і східні Церкви та допускав, щоб на Соборі дискутовано те, що було вже безсумнівною правдою католицької віри. В подібних обставинах на Вселенському Соборі в Ліоні навмисно, заки приїхали греки, що мали зєдинитися з Римською Церквою, на першому засіданні Отці Собору здефініювали як правду віри заперечуване византійцями походження Святого Духа від Отця і від Сина, що тим способом випередити й не допустити до ніякої дискусії. Папа Евген допускав ті дискусії і ними осягнув неодну зміну в науці поодиноких византійських єрархів. Коли византійці робили якісь труднощі, Папа в двох випадках згодився на замовчання якоїсь науки, яку латинські богослови хотіли дефінювати. З власної ініціятиви Папи рішення Фльорентійського Собору не споминають про вогонь у чистилищі та не говорять про хвилину освячення святих Дарів.

Коли візьметься під увагу всі труднощі майже особисті, з якими приходилося боротися Папі Евгенові, треба подивляти, що мимо всього довів до завершення діла. Імператор Йоан Палеольоґ приїзджав до Фльоренції, щоб старшувати над Папою, а царгородський патріярх Йосиф при найкращому розположенні вважав себе за цілком рівного. Усі ті претенсії треба було Папі поконувати лагідною витривалістю. Не мав у тому ніякої помочі монархів Европи. Ніодин із них не відповів на запрошення на Собор, а воно в високій мірі причинилося до знеохочення імператора, який з такого сподіваного зїзду европейських монархів багато собі обіцював.

Поміж византійцями найбільшу заслугу в довершенні зєдинення Церков поклав нікейський митрополит Висаріон.

Це була людина рідкого богословського знання, при тому знаметий бесідник і знавець клясичної старовини. До його успіхів праці на Фльорентійському Соборі причинився не в малій мірі той його характер гуманіста і знавця Плятона. Бо між латинянами чимраз більшу ролю грали гуманісти, які з незвичайним заінтересуванням відносилися до клясичного грецького світа і через те витали Висаріона як людиду незвичайно для них цікаву. Відома ж та теза в науці, що до т. зв. ренесансу, себто відновлення клясичного духа Риму і Греції, причинилось найбільше те, що по упадку Царгороду багато грецьких гуманістів перенеслося на Захід і там поширило науку грецьких клясиків. Можна сміло сказати, що вже Фльорентійський Собор був нагодою, при якій гуманісти латиняни пізналися й заприязнилися з гуманістами греками. Між богословськими творами Висаріона є передовсім його промови на Фльорентійському Соборі, з яких на особливішу увагу заслугує друга „Про Зєдинення".

Йому також мабуть треба приписати т. зв. „Грецькі акти" про Фльорент. Собор. Оригінальні протоколи затратилися, тому справоздання Висаріона є найточнішим описанням всього, що ділось у Фльорентії:

Висаріон, по довершенні Зєдинення на Фльорентійському Соборі, був іменований Кардиналом. Після здобуття Царгороду турками він осів у Римі, де його дім був місцем, у якому еміґранти з Византії сходилися й знаходили завсіди поміч.

Висаріон був також аввою грецького монастиря біля Риму в Ґрота Ферраті. Як авва монастиря лишив витяг із правил св. Василія.

Своїм становищем супроти діла Зєдинення стояв Висаріон у яскравій суперечності з завзятим противником Зєдинення Марком, ефеського митрополитом, з родини Евґенікос.

Другим учасником Фльорентійського Собору, котрому треба завдячувати щасливе довершення Зєдинення Церков, це Ісидор, київський митрополит, людина незвичайно вчена, начитана, гуманіст і бесідник. Заки став київським митрополитом, Ісидор був ігуменом монастиря св. Димитрія в Царгороді. Мусів він відзначатися великими прикметами, коли Йоан Палеольог, задумючи заключити Унію з Римом вибрав Ісидора як свого делеґата на Базилейський Собор. Прийнятий предсідником Собору кардиналом Цезарінієм довгою латинською промовою, Ісидор відповів такою самою

гуманістичною грецькою промовою, в якій виявив себе бесідником тієї самої школи не менше начитаним від Цезарінія, а що важніше — виявився вже тоді щирим прихильником Зєдинення Церков. Кардинал Цезаріні висказав був гадку, що різниці поміж Сходом і Заходом сходять лише до формальних питань, а тому Зєдинення Церков можливе і легке, Ісидор, відповідаючи на те, назвав просто всі причини розділу Церков маловажними і марними. Вони просто непорозуміння, якого вжив діявол, щоб викопати пропасті.

Та Ісидор не брав великої участи в богословських дискусіях. Його вдача радше відповідала ролі посередника, орґанізатора, людини практичної, що шукає й уміє знайти засоби до порозуміння. По думці всіх істориків Фльорентійського Собору без тієї витревалої і зручної праці Ісидора не було б прийшло до щасливого завершення діла. Труднощі виринали майже кожної днини. Рішучі противники Зєдинення користали з кожної нагоди, що її прихильникам кидати колоди під ноги і цілком сміло йшли до розбиття Собору. Тому треба було прихильникам Зєдинення незвичайної осторожности, такту, второпности, щоб не допустити до зірвання переговорів. При довгих доґматичних дискусіях задержуванося часом над текстом одного Отця довший час. Так було зі славним уступом св. Василія в його книзі „Проти Евномія“ (розділ XIII.). Противники Зєдинення, не вміючи відповісти на виразну науку Василія, закидували, що це фальшиві тексти. Тоді треба було перешукувати всі рукописи, а що грецькі Отці Собору багато їх мали зі собою, то й легко було Маркові з Ефезу доказати марність його закидів. Але шукати по рукописах і відчитувати їх, це було якраз завдання, до якого прегарно надавався Ісидор. Любитель старовини, грецької мови та знавець рукописів, він віддавав Соборові і справі Зєдинення величезні прислуги.

Вправді імператор Иоан був усе готовий помагати, бо був без сумніву прихильником Зєдинення, може не з чисто релігійних оглядів, а радше задля надії політичної помочі західніх держав. Імператор раз-у-раз умовлявся з Папою про засадничі справи перебігу переговорів і раз-у-раз уживав свого впливу, щоб здержувати противників Зєдинення. Дійшло навіть до того, що Маркові Ефезькому заборонив прийти на засідання тоді, коли з латинського боку домініканець Іван з Раґузи мав мати довшу філіпіку проти нього.

Немає сумніву, що імператор Йоан помагав справі Зединення, але ще питання, чи та поміч наказу чи заборони не була до деякої міри і ослабленням становища греків, прихильників Зединення. Противники Зединення вживали відтак того аргументу, що византійські єрархи були імператором присилувані згодитися. Здається, що в цій справі ще раз показалося, до якого ступня цезаропапізм у Церкві шкідливий, хоч інгеренція імператора може в деяких вимкових випадках показувалася корисною для Церкви.

Поміж людьми заслуженими для довершення Зединення Церков треба згадати й царгородського патріярха Йосифа. Він вправді приїхав вже хворим і не міг брати участи ані в дискусіях, ані навіть не міг бути на більшій частині публичних сесій Фльорентійського Собору. Все таки його авторитет причинився немало до становища багатьох зпоміж грецьких єрархів. Не діждався він завершення діла, бо 10. червня 1439. р. він умер. Це було б стало великою перешкодою, а навіть розбитттям переговорів, якщо б патріярх не був залишив торжественного акту, в яккому заявляв, що признає і вчить все те, що признає і вчить Католицька Апостольська Церква та, що все те принимає та признає. Також признавав „Святого Отця Отців найвищого Архієрея і Намісника Господа нашого Ісуса Христа, Папу старого Риму" та признаю також і чистилище". Умер перед дискусіями над приматом Папи. Тому та його заява могла сильно причинитися до становища неодного з византійських епископів.

Щоб бути справедливим, треба згадати й про великих богословів Західньої Церкви. Згадаємо бодай про одного, який тим відзначився перед іншими, що по смерти Папа зачислив його між блаженних. Був це Альбергаті, Кардинад Санта Кроче.

Спільними працями й зусиллями цих нами згаданих й багато інших знаменитих епископів і богословів було довершене таке трудне діло Зединення Церков. Хоч воно і не принесло всіх тих овочів, яких тоді ціла Церква очікувала, всетаки воно було величним ділом, і без сукніву на довгі століття показало і Римській Церкві і бодай поодиноким Церквам Сходу дорогу розвою і дорогу, що веде може до цілковитого закінчення роздорів.

* * *

Історія Фльорентійського Собору є і все залишиться

світлою сторінкою в історії Вселенської Церкви, а безконечно важною в історії нашої Церкви.

Взиваючи цим нашим письмом Всечесне Духовенство до відчитання цього нашого послання в церквах і до пояснення його народові, можемо висказати бажання, щоб наша духовна й світська молодь, що так радо віддається в наших часах студіям історії, взяла собі за предмет дослідів Фльорентійський Собор. Історія його досі не написана. Матеріялів, очевидно печатаних, дуже багато. Правдоподібно також у численних бібліотеках Італії є багато непечатаних матеріялів, а поміж ними ті найважніші, які напевно могли лише затратитися, а не загинути — урядові протоколи.

500-літня річниця пригадує нам також важний наш обовязок, передовсім у молитвах часто поручати Господу Богу велике діло тоді почате, а досі ще нескінчене. Ця річниця пригадує нам також обовязок приготовлятися до праці для незєдинених наших братів. Виглядає на певне, що скоріше або пізніше двері широко отворяться й дадуть нам змогу для тих наших братів працювати. Тепер треба нам у тому приготовлятися, щоб, коли прийде слушний час, ми наших братів не зражували і не відпихали, широким апостольським духом і широкою любовю потягали їх до Зєдинення. До молитов у цьому напрямі треба нам заохочувати нашу молодь по школах і наш нарід по парохіях. Бажання церковної єдности і молитва за неї є бажанням і молитвою, які можуть Христові Спасителеві подобатися, бо відповідають Його бажанням і Його молитві, що неначе також є завіщанням для Його Апостолів і Учеників: „Не про цих же тільки молю, але й про тих, що задля їх слова увірять у Мене, щоб усі були одне, як Ти, Отче, в Мені а я в Тобі, щоб і вони одне були в Нас, щоб світ вірив що Ти Мене післав“.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа і любов Бога і Отця і причастя Святого Духа хай буде з усіми Вами Амінь.

† АНДРЕЙ, митрополит в. р., † ГРИГОРІЙ Епископ в. р., † ЙОСАФАТ, Епископ в. р., † НИКИТА, Епископ в. р., † ГРИГОРІЙ, Епископ в.р. † ІВАН Епископ в. р. † ІВАН, Епископ в. р.

Дано в день 5. липня н. ст. Року Божого тисяча девятьсоттрицятьдевятого.

Ч. 4537. — В справі Пастирського Листа у 500-ліття Фльоретійнської Унії.

Поручається Всеч. Отцям Парохам, Завідателям і самостійним Сотрудникам у найблищу неділю прочитати, замість проповіди в часі парохіяльної Служби Божої, повищий Пастирський Лист у виїмках, що їх Всеч. Отці будуть уважати для своїх вірних за вказані, а прочу частину приступно пояснити.

† ЙОСАФАТ, Епп.

Ч. 4574. — В справі обсади самост. сотрудництв.

З покликом на тут. зарядження Ч. 5493/38 (Перем. Єпарх. Відомості р. 1938, Ч. І. стор. 7.), позваляється внести прохання на слідуючі самостійні сотрудництва: Кальниця (бал. д.), Ожанна (леж. д.), Тершів (ст. самб. д.), Пиняни, Викоти, Торгановичі (сам. д.), Головсько (розл. д.), Кропивник старий, (підб. д.) і Плоске (жук. д.).

Від гр. кат. Єп. Консисторії.

Перемишль, дня 7. серпня 1939 р.

о. Микола Грицеляк
канцлер.

† ЙОСАФАТ
Єпп.

Видавець:
гр. кат. Єп. Консисторія в Перемишлі. Редактор о. Др. Микола Денько.
Wydawca:
gr. kat. Konsystorz Biskupi w Przemyślu. Redaktor ks. Dr. Mikołaj Deńko.
(Друк. гр. кат. Капітули в Перемишлі. — Druk. gr. kat. Kapituły w Przemyślu.)

З м і с т

Перемиських Єпарх Відомостей за рік 1939

Число розпор.	З м і с т	Стор.
	Ч.І.	
	Різдвяні побажання Єпископа Ординарія до священиків і вірних.	1.
6458	В справі святочних побажань Еппа	4.
6459	Січень - місяць доброї преси	5.
	Хроніка	5.
	Місії між поганами	6.
	Ч.ІІ.	
342.	В справі святочного обходу з нагоди 17.річниці коронації Папи Пія XI.	9.
353	Зарядження на час постів в 1939. згл.до Великого посту в 1940 р.	10.
405	Конкурс на опорожнені парохії	11.
	Хроніка	13.
	Народня мова в проповіді і катихиці в Перем.Єпархії на переломі 18 на 19 ст.	14
	Місії між поганами	22.

Число розп.	Зміст	стор.
	III.	
	Пастирський лист по причині смерти Папи Пія XI.	25.
	Хроніка	31.
	IV.	
	Пастирський лист Єпископа Ординарія знагоди вибору Папи Пія XII.	33.
1268	Зарядження з нагоди вибору і коронації Святішого Отця Пія XII.	36.
706	Речинець іспитів конкурсових о душп. бенефіції в р.1939.	36
708	Речинець іспитів з догматики, моральної і церковного права в р.1939.	37
710	Конто Єписк.Консисторії в ПКО. ..	37
1023	В справі "Української Католицької Місії" у Франції	37
409	В справі передплати за Єпарх.Відомости на рік 1939.	39
	Хроніка	39
	Місії між поганами	40
	Ч.V.	
	Пасхальний привіт Єпископа Ордин. Духовенству і вірним	49
2023	Поручення відчитати Пастирський Л.	52

Ч.роз.	Змісти	стор.
2024.	Про потребу остерегти вірних перед протикатолицькими летючками	52
1962	В справі зібрання даних до шемат.	53
1480	Повідомлення в справі появи журналу: "	54
	Хроніка	54
	Місії між поганами	56
	Ч.VI.	
	Пастирський Лист Впа Ординарія на місяць Марії	61
2463	Зарядження дотично Паст.Листа	64
2510	Духовні вправи для священиків	64
2482	речинець іспитів на дяків	65
2482	Речинець до вношення подань о приняття до дяківського Інституту в Перемишлі	65
2464.	В справі присяги священиків у суді	66
	Хроніка	66
	Перший директор престольного хору в Перемишлі	68
	Оголошення ПСП.	75
	Ч.VII.	
3450	Пастирський Лист Впа Ординарія з нагоди сорокліття Впископства гал.Митрополита кир Андрея Шептицького	77

Ч.р.	З м і с т	стор.
3450	Зарядження в справі молитов з нагоди 40 ліття Єпископа	79
3255	Речинець до вношення прохань про приняття до духовної Семинарії	80
3157	Обовязок ОО.Душпастирів опікуватися кандидатами дух.стану в часі ферій.	81
3256	Звіт про ліцеальних абсольвентів	81
3258	у справі прохань о диспензи від посту й заказаного часу.	81
3451	Збірка на Петрів гріш	82
3457	Вакаційний час Єп.Консисторії	82
3453	Поручення п.з."Три Синоди Перем."	83
3093	Пошукування за метрикою	83
	Хроніка	83
	Місії між поганами	85
	Ч.VIII.	
	Відручне письмо Папи Пія XI.до Митрополита Кир Андрея з нагоди 40 ліття Єпископства	89
3824	Заклик до складок на устроєння і мальовання Церкви в гр.кат.Дух. Семинарії в Перемишлі	91
3686	Правильник для дяків гр.кат.Перем. Єпархії	92
3770	Конкурс на опорожнені парохії	98
	Хроніка	100
	Місії між поганами	101

ч.р.	Зміст	стор.
	ч. ІХ.	
	Спільне Пастирське послання Єпископату Галицької Провінції з нагоди 500-літнього ювилею Фльорентійського зєдинення...........	105.
4537.	В справі Пастирського Листу у 500 ліття Фльорентійської Унії	120
4574	В справі обсади самостійних сотрудників	120.